

ISSN 0543-1220 | UDC 82(05)

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Уређивачки одбор

Др ЈОВАН ДЕЛИЋ, др БОЈАН ЂОРЂЕВИЋ, др ПЕР ЈАКОПСЕН,
др МАРИЈА КЛЕУТ, др ПЕРСИДА ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО,
др ГОРАН МАКСИМОВИЋ, др СЛОБОДАН ПАВЛОВИЋ, др ИВО ТАРТАЉА,
др СВЕТЛАНА ТОМИН, др РОБЕРТ ХОДЕЛ

Главни и одговорни уредник

Др ЈОВАН ДЕЛИЋ

КЊИГА ПЕДЕСЕТ СЕДМА (2009), СВЕСКА 1

МАТИЦА СРПСКА

ПРВИ СРПСКИ ПРИЛОГ ИНДОЕВРОПСКОЈ КОМПАРАТИВНОЈ ЛИНГВИСТИЦИ

Вања Станишић, *Увод у индоевропску филологију*, Београд, Чигоја штампа, 2006, 376 стр.

Индоевропска компаративна лингвистика нема велике традиције код Срба нити је у довољној мери присутна на овдашњим универзитетима. Европска земља величине Србије не може се поносити чињеницом да у њој индоевропеистика не постоји као фах основних студија. Као обавезни предмет, Упоредна граматика индоевропских језика део је студијског програма на Катедри за општу лингвистику Филолошког факултета у Београду. Наставник на том предмету, доцент др Вања Станишић, подухватио се да напише ову књигу пре свега за своје студенте. Но већ из самог наслова види се и ауторова шира амбиција: да се не ограничи на постулате и резултате уско лингвистичке компарације и реконструкције. Поље индоевропске компаративистике приказује се као збир појединачних, претежно старих филологија, чији текстови пружају не само грађу за језичка поаређења, него и изворе за истраживање културне историје (и праисторије).

Укупна композиција књиге следи узор сличних увода насталих у новије време на светским језицима. У уводном делу дат је сажет историјат индоевропске компаративне лингвистике. Следи преглед појединих индоевропских језичких породица (анатолијски, индоирански, тохарски, јерменски, грчки, старобалкански језици, албански, италски, келтски, германски, балтски, словенски), где су за сваку наведене њене дистинктивне особине и основни подаци о писаним споменицима, пропраћени примерима кратких текстова. Средишњи део књиге представља опис реконструисаног праиндоевропског језика (фонолошки систем, морфонологија, морфологија), при чему се полази од млађег („познопраиндоевропског“) стања, али се у закључним поглављима настоје остварити дубљи увиди у порекло сугласничког система, именских категорија, глаголског система. У завршном поглављу даје се осврт на дијалекатске поделе унутар познопраиндоевропског језичког континуума. Следи обимна библиографија и спискови скраћеница.

Као прво дело своје врсте на српском језику књига Вање Станишића попуњава једну осетну празнину и то чини на ваљан начин. Њен дидактички допринос свакако се не своди на непосредно коришћење у универзитетској настави. Управо услед недовољне обавештености наше шире читалачке публике која нема могућности да прати релевантну литературу на страним језицима, код нас у последње време бујају сваковрсне небулозе на тему прајезика и пранарода, наилазећи на недопустиво добру прођу чак и у неким интелектуалним круговима, мада се на најочигледнији начин косе не само са основним начелима компаративно-историјског приступа, него и са самим здравим разумом. Трезвено писана, са добром упућеношћу у проблематику и обавештеност о релевантној литератури, ова књига представљаће својеврсну брану таквим застрањивањима. Но треба ре-

ћи да поред те, просветне, она има и научну димензију. Аутор у њој на више места излаже властите теоријске ставове, идеје и интерпретације. Чини то са потребном уздржаношћу, уклапајући их у оквир општеприхваћених и претходно изложених знања, донекле ширећи уџбенички оквир књиге, али не на начин који би оптеретио њене основне кориснике.

Подвиг за себе представља узорна техничка припрема овог за штампу нимало лаког текста, коју је урадио сам аутор. Обимна библиографија и индекси разматраних речи и облика по језицима заокружују један одиста успешан подухват.

Александар Лома

UDC 82:111.852(049.32)

КА ПРАПОЧЕЦИМА ПОИМАЊА ЛЕПОГ

Иво Тартаља, *До естетике*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци / Нови Сад 2007. (Библиотека *Елементи* 69, 161 стр.)

Препоручити ову књигу тешко је у две-три реченице; иако невеликог обима и усредсређена на једну средишњу тему, она је богата садржајима и угловима гледања. Стога ћемо овде, укратко, проследити њен ток излагања.

Из увода (5—11) дознајемо значење насловног појма, у којем се нововековни појам естетике као филозофске дисциплине (тај назив први је употребио Баумгартен 1735) здружује са префиксом *йра-*, који аутора и његове читаоце води у много дубљу прошлост, ка прапочецима поимања лепог. Занимљива је опаска да за разлику од светских језика српско-хрватски повлачи разлику између *естетичког* и *есетичког*.

Као полазиште за истраживање најстаријих идеја о лепом (13—19) узете су дефиниције лепог из дијалога „Хипија већи”, који можемо условно назвати Платоновим, будући да новије критичко мишљење претеже у прилог његовој аутентичности. Аутор разматра свих девет платоновских дефиниција и коментарише резултате анкете спроведене међу 118 студената I и II године опште књижевности, у којој су имали да се одлуче за једну од њих.

У следећем поглављу фокусиран је појам *дочаравање* (20—26). Као назив за оно што уметник чини, он за разлику од других као *подражавање*, *изражавање*, *измишљање*, па и *стварање*, „обухвата како чин тако и учинак, како стварање дела тако и његово одјекивање у свести другог” (23). Његово модерно значење није настало угледањем на стране узоре, него је проистекло из фолклорних употреба типа *кишу*, *срећу дочарати* „привући, примамити врадбинама”. Тиме је у савременом српском језику воспостављена прадавна веза која, на равни етимологије, постоји између фр. *charme* „чар, чини, драж” и лат. *carmina* „песме; бајања”.

Следи, под духовитим али не сасвим прикладним насловом „Прабајка”, поглавље посвећено миту и његовој критици од стране предсократоваца (27—31). Реч је, разуме се, о нужној последици одвајања мита од његове култно-обредне подлоге и његове литераризације. Док је мит светиња у коју се предано верује, истинитост уметничког дела само је условна (31).

Поглавље „Инспирација” (32—50) усредсређује се опет на један Платонов дијалог, „Ијон”, и на дилему да ли је приказ насловног лика у њему пука карикатура уображеног а ограниченог рапсода или, по речима Ота Апелта, оваплоћење „фаустовски растрзане душе младог Платона”. Аутор се приклања овом дру-